

A szakkönyvtárak szerepe és felelőssége az Internet-információk hasznosításában

A VETLIB-L a világ állatorvosi könyvtárainak összefogója. Létrehozója Victoria Kok. Mire való a VETLIB-L? A használat etikája.

Ahogy a globális kommunikációs hálózat létezése és fejlődése a tőlünk nyugatabbra található országok technikai színvonalát ecsetelő szakirodalmi híradásból valóságunk részévé válik, úgy döbbenünk rá, hogy saját könyvtári rendszerünk milyen szerény szerepet játszik az információáramlásban.

Amíg csak olvastuk, konferenciák és bemutatók alkalmával figyeltük, mi minden és hányféle módon érhető el az Interneten, kíváncsisággal vegyes izgalom egészítette ki szakmai érdeklődésünket. Mára a felelősség egyszerre felemelő és nyomasztó tudata ébredt fel a könyvtárosokban. Egyre világosabb, hogy mi – akik a leginkább érintettek vagyunk az információforrások felkutatásában és közreadásában – új feladatok előtt állunk. Egyre világosabb, hogy a korlátlan lehetőségek okozta bábeli zűrzavarban magunknak kell eligazodnunk, és a ránk bízott tudományterületen mihamarabb navigálnunk a hozzánk fordulókat.

Ugyanakkor egészen különleges élményt nyújt, hogy – ha élünk a hálózati kommunikáció lehetőségeivel – ebben és még számos hétköznapi feladat megoldásában nem vagyunk egyedül. Távoli földrészek segítőkész könyvtárosait közvetlen kollégáinknak, szomszédainknak, barátainknak tekinthetjük.

Az új feladatok elméleti megfogalmazását illetően utalok itt az UNESCO e témában kiadott dokumentumára [1], de hivatkozom a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. lapban megjelent átfogó ismertetésre is [2].

Az állatorvos-tudományi információ konkrét példáján szeretném bemutatni, hogy az Internet egyetlen, legegyszerűbb és legismertebb szolgáltatása, a *listserv* mit jelent egy szakterületért felelős tudományos könyvtár, jelen esetben az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának mindennapi tevékenységében.

Előzetesen néhány adat:

- A Veterinary Medical Association kiadványa, a *Manual of Veterinary Education* (1993) szerint 346 állatorvosi oktató intézet van a világon. Az

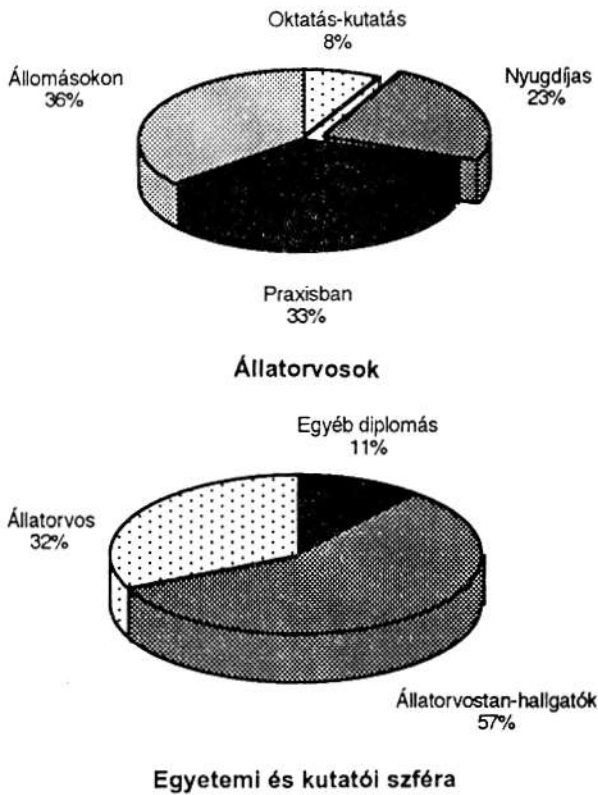
alig 100 legjelentősebb állatorvosi könyvtár – kevés kivétellel – ezen intézmények keretei között működik. (Az európai állatorvosi könyvtárakat az 1. ábra mutatja.)

1. ábra Állatorvosi felsőoktatási könyvtárak Európában

- A könyvtárosok kb. 60 fős csoportja először 1992-ben Readingben találkozott személyesen egymással az *Állategészségügyi információs szakemberek első kongresszusán*, amelyen a kelet-európai régiót egy kassai kollégánövel ketten képviseltük.
- Hazánkban kizárólag e szakterület ellátásával foglalkozik az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, amelynek jogelődjét 210 éve alapították. Egy 1993-ban készült hozzávetőleges felmérés szerint potenciális olvasóinak száma és megoszlása látható a 2. ábrán. Ezek tehát az elemek, az összeköttetést pedig a VETLIB-L (list) jelenti.

A VETLIB-L (*Veterinary Medicine Library Issues and Information*) vonalat Victoria Kok, a Virginia Polytechnic Institute and State University állatorvosi könyvtárosa alapította Blacksburgban, Virginiában. Mái ő a rendszer moderátora, az intézmény központi számítógépe pedig vállalta a host szerepét.

2. ábra Az állatorvosi információ felhasználóinak megoszlása

Az első próbaüzenet 1991. december 12-én indult útjára, az első hivatalos üzenetet pedig másnap, 1991. december 13-án, kelet-európai idő szerint 8 óra 25 perc 44 mp-kor küldték. Azóta 180 kolléga tartozik a vonal nagy családjába, küldi és kapja az üzeneteket az egész világon.

Milyen típusú üzeneteket vált ez a sajátos közösség?

1. Az országban nem található, sürgősen megszerzendő folyóiratcikkekre vonatkozó kérés feladása után szinte órákon belül akad valaki, aki válaszol, és küldi a közleményt a lehető legrövidebb úton.
2. A legegyszerűbb, de igen hasznos szolgáltatás, ha valakinek valamely dokumentumból (egyes folyóiratok számai, könyvek, kongresszusi kiadványok) fölösleges példánya van, a hálózaton ajánlja fel partnereinek.
3. Nem ritka a kötetéshez előkészített folyóiratok hiányzó számainra, illetve másolataira vonatkozó kérés.
4. Konferenciák és látogatások előkészítése és megszervezése is a VETLIB-L-en folyik.
5. Gyakran előfordul, hogy a kérésekhez vagy megrendelésekhez szükséges, de hiányzó adatokat küldik el egymásnak a kollégák.
6. 1993-ban megpróbáltam összeállítani az ún. *veterinária*, vagyis az állatorvosi folyóiratok

ún. törzsanyagjegyzékét. 1995-ben az Egyesült Államokban Naomi Fackler elkészítette ugyanezt; természetesen azóta kölcsönösen kiegészíthettük az anyagunkat. Egy másik kollégát szakértői rendszerek könyvtári közvetítése érdekelt.

7. Gyakran az állatorvosok speciális csoportjainak megszervezéséhez nyújt szakmai segítséget a VETLIB-L.
8. Naponta kapunk információt újabb és újabb WWW-címekről, amelyek vagy könyvtárunkat, vagy közvetlenül az állatorvosokat is érdekelhetik. Szorgalmas hangya módján elkezdjük gyűjteni ezeket azzal, hogy áttekintjük, és szerkesztett formában közreadjuk, amint az egyetemi hálózat műszaki problémái megoldódnak, és a használók fogadókészsége is meglesz. Közben kiderült, hogy másnak is eszébe jutott ez az ötlet. Ő már rendszerezte, és mindannyiunk nagy öröme közé is tette. Most már nincs más feladatunk, mint összevetni a magunk listájával, és továbbadni a címeiket a felhasználóknak.
9. A kialakult személyes kapcsolat bátorított fel, hogy egy kolléganőmet kérjem fel legutóbbi rövid írásom lektorálására. Az már csak egyéni szerencsém, hogy *Vicki Croft*, a Washington State University állatorvosi könyvtárának vezetője azonnal el is helyezte a cikket egy újonnan induló lapnál.
10. Végül természetesen vannak információk, amelyeknek csak egyik címzettje a VETLIB-L, ugyanakkor számos más listán át is küldik vagy kérik őket.

A vonal használatának az együttműködés során kialakult íratlan etikája van:

- Kiadói propaganda esetén azonnal közbelép a moderátor.
- Előfordult az is, hogy a kutató közvetlenül a vonal résztvevőihez fordult szakirodalmi igényével. Kérdésre ugyan kapott rövid választ, de megkérték, legközelebb intézménye könyvtárán keresztül szerezze meg a szükséges információt.
- A magam részéről kötelezőnek tartom, hogy csak akkor kérjek egy dokumentumot külföldről, ha az országon belül valóban nem kaphatom meg. (Más kérdés, hogy sajnos egyre többször ez az egyetlen lehetőség számunkra.)

Idén májusban kaptam egy üzenetet, amely szerint törölték a nevemet a listáról. Kérték, hogy újra jelentkezsem be. Nem értettem, hogy miért, de azonnal jött a válasz: a szokásos ellenőrző-megújító eljárásról volt szó.

Most utólag visszagondolva rájöttem, hogy a közösségből való kiszakadás lehetősége az „egyedüllét” félelmét váltotta ki belőlem. Ekkor éreztem igazán, milyen felelőtlenség lenne, ha nem ven-

nénk részt, s milyen nagy kár érne bennünket, ha nem vehetnénk részt e nemzetközi együttműködésben. Ha számba veszem azt is, hogy van közös „folyóiratunk”, készülnek a tagkönyvtárak anyagát tartalmazó homepage-ek, és keressük a további lehetőségeket a személyes és elektronikus együttműködésre, talán a virtuális (európai vagy még szélesebb területen működő) állatorvosi könyvtár gondolatával is kacérkodhatunk.

Az európai élelmezés-egészségügyi helyzet és a jogharmonizációs törekvések ismeretében nem is kell külön hangsúlyoznunk, hogy ennek az aktív nemzetközi együttműködésnek milyen óriási szerepe van az információellátásában.

Victoria Kok 1995 májusában Washingtonban a Medical Library Association Veterinary Section kitüntetését kapta meg, majd az egyik legaktívabb

„vetlibber”, *Trendon Boyd* – akinek többek között számtalan kiadványt és cikket köszönhetünk – kapott magas elismerést.

Irodalom

- [1] The impact of the new information technologies on the information transfer chain. Ed. by United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. Paris, April 1966. p. 4.
- [2] TÓSZEGI Zs.: Elektronikus szöveg- és levéltárak az Interneten. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1995. aug. p. 42–46.
- [3] HALLAM, S.: Az Internet: következmények az információs ipar és az adatbázis-forgalmazók számára. = TMT, 42. köt. 11–12. sz. 1995. p. 465–470.

Beérkezett: 1996. XI. 1.

Felhívás a Gombocz-ösztöndíj elnyerésére

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete az 1997/98-as tanévre is meghirdeti a **Kent State University (Ohio, USA)** könyvtári és informatikai tanszékére 2 szemeszterre, 10 hónapra szóló Gombocz-ösztöndíját.

Az ösztöndíjat elnyerő könyvtáros/tájékoztatói szakember a tanszék hatodéves hallgatója lesz, a kiválasztott tárgyakat tanulja, tanulmányai során vizsgákat kell tennie. A tárgyak kiválasztásakor lehetőséget kap arra is, hogy saját témakörében kutatást végezzen.

Az ösztöndíj már évek óta a Fulbright-ösztöndíjrendszer része. 1992 januárja óta Magyarországon is működik Fulbright Bizottság, amely a pályázatokat lebonyolítja. A pályázatokat az első fordulóban a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége véleményezi, ők tesznek javaslatot a Fulbright Bizottság számára.

A jelentkezés feltételei:

- felsőfokú könyvtárszakos vagy más egyetemi végzettség;
- munkahelyi ajánlás;
- pályázati terv a tanulmányozandó témáról, illetve későbbi hasznosításáról;
- angol nyelvvizsga.

A pályázatokat a Magyar Könyvtárosok Egyesületének **1997. május 31-ig kell beküldeni** az MKE, 1054 Budapest, Hold u. 6. címre, a következő összeállításban:

- szakmai önéletrajz (röviden angol nyelven is),
- a tanulmányozandó téma megjelölése,
- munkahelyi ajánlás,

- a végzettséget és a nyelvtudást igazoló okmányok másolata,
- nyilatkozat az utazási költség vállalásáról.

Az MKE elnöksége által kijelölt bizottság **várhatóan a június 9-i héten** választja ki személyes beszélgetés útján az ösztöndíj elnyerésére érdemes kollégát.

A pályázat beadásának határideje a Fulbright Bizottságnál: **augusztus 1.**

* * *

Végül előzetesként *néhány gyakorlati tudnivaló* az 1997 őszen kiutazó ösztöndíjas, *Kiss Barbara* jóvoltából:

A leendő ösztöndíjasnak célszerű a döntés után minél előbb letennie a TOEFL nyelvvizsgát (legalább 550 pontos eredménnyel), és előírják számára a GRE (Graduate Record Exam) vizsgát is. – Hitelesített másolatot és fordítást kell készítenie diplomájáról és leckönyvéről. – Különböző egészségügyi vizsgálatokon kell átesnie, továbbá meg kell felelnie a nemzetközi oltási szabályoknak. (Mindez az utánajárás mellett pénzbe is kerül!) – Idén a Fulbright Bizottság az utazási költség felét fedezi, a másik felét a kiutazónak kell állnia.

* * *

További kérdésekkel forduljanak **Hegyközi Ilona** titkárhoz.

*Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./Fax: 111-8634
E-posta: mke@mail.c3.hu vagy
h11200mke@ella.hu*